ՏԱՍՆ ԵՒ ՈՒԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Տարեկան գինը 10 րուբլի, կէս տարվանը 6 րուբ. Առանձին համարները 7 կոպէկով.

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ.

Մեր հասցէն. Тифлисъ. Редакція «Мшакъ». կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».

ՄՇԱԿ

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (բացի կիրակի և տօն օրերից)

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով.

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ.

ՆԵՐԿԱՅ **1890** ԹՒԱԿԱՆԻՆ

„ՄՇԱԿ“

ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՐԱԳԻՐ

Հրատարակվում է Թիֆլիսում, նոյն դիրքով և նոյն պրօգրամայով: Մենք ստանում ենք սեփական ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.

«ՄՇԱԿԻ» տարեկան գինը 10 րուբլի է, վեց ամսվանը 6 րուբլի.

Գրվել «ՄՇԱԿԻՆ» կարելի է ԽՄԲԱԳՐԱՏԱՆԸ (Բարօնսկայա և Բազարնայա փողոցների անկիւնում, Թամամշեվի տանը).

Կայսերութեան ուրիշ քաղաքներից «ՄՇԱԿԻՆ» գրվելու համար պէտք է դիմել հետեւեալ հասցէով. ТИФЛИСЪ, Редакція газеты «МШАКЪ», իսկ արտասահմանից. Tiflis, Rédaction du journal arménien «MSCHAK».

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Կրթիչ ներգործութիւն.—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Նամակ Ախալցխայից. Նամակ խմբագրին. Նամակ խմբագրին. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Սահակ-Մեսրոպեան մրցանակաբաշխութեան հանդէսը. Նամակ Թիւրքիայից. Արտաքին լուրեր.—ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ.—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.—ԲՕՐՍԱ.—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Գիւղական տպաւորութիւններ.

ԿՐԹԻՉ ՆԵՐԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆ

Երբ որ մարդկային հասարակութիւնը տօնախմբում է, իր կենդանութեան ժամանակ, մի որ և է ուսումնականին, մի գրողին, մի որ և է Ջօրջ Ստէֆէնսօնին, մի որ և է Էդիսօնին, որոնք իրանց աշխատանքով, տաղանդով, իրանց հանճարով երևելի են դարձել, նոյն իսկ հարստացել են,—դա վերին աստիճանի կրթիչ, դաստիարակիչ ներգործութիւն ունի հասարակութեան վրա, մանաւանդ նոր սերունդի վրա: Դա մեծ խորհուրդ ունի, ահագին բարոյական ներգործութիւն ունի նոր սերունդի վրա. դրանով հասարակութիւնը, կարծես, ասում է նոր սերունդի ներկայացուցիչներին. „դուք էլ այդպէս երևելի դարձէք, դուք էլ հարստացէք ազնիւ ճանապարհով, ձեր տաղանդի, գիտութեան, հանճարի շնորհով,—և երախտապարտ հասարակութիւնը ձեզ էլ կը տօնախմբի“:

Երբ որ մարդկային հասարակութիւնը փառաւոր կերպով թաղում է մի երևելի մարդուն, և նրա թաղման ժամանակ ոգեւորված ցոյցեր է անում,—դա վերին աստիճանի կրթիչ, դաստիարակիչ ներգործութիւն ունի նոր սերունդի վրա: Նոր սերունդի ներկայացուցիչները մտածում են. „եթէ մենք էլ մեր աշխատանքով, մեր տաղանդով, մեր անձնուիրութեամբ, մեր ազնւութեամբ երևելի կը դառնանք, մեզ էլ մեր մահից յետոյ երախտապարտ ժամանակակիցները կը թաղեն նոյնքան փառաւոր կերպով“:

Բայց ի՞նչ կրթիչ, դաստիարակիչ ներգործութիւն կարող է ունենալ նոր սերունդի վրա, երբ կամ իր կենդանութեան ժամանակ պատւում, մեծարում, տօնախմբում են, կամ իր մահից յետոյ փառաւոր կերպով թաղում են որ և է հարուստ մարդուն միմիայն այն պատճառով, որ նա հարուստ է եղել, առանց քննելու թէ ի՞նչ ճանապարհով է հարստացել նա, միմիայն այն պատճառով, որ այդ մարդը կամ կենդանութեան ժամանակ կամ իր մահից յետոյ մի որ և է գումար է ընծայել հասարակութեանը: Ի՞նչ բարոյականացնող, ի՞նչ կրթիչ, դաստիարակիչ ներգործութիւն կարող են ունենալ այդ տեսակ հրապարակական ցոյցերը հասարակութեան, մանաւանդ նոր սերունդի վրա.... Ի՞նչ խորհուրդ ունեն այդ տեսակ հանդէսները, ի՞նչ է ուզում դրանով ասել հասարակութիւնը իր նոր սերունդին. ահա ինչ է ուզում ասել նա. „ինչպէս ուզում էք հարստացէք, ինչ ճանապարհով ուզում էք փող դիզեցէք, թէկուզ անազնիւ ճանապարհով, միայն թէ հարստանայիք և ապա ձեր փողերից կամ կենդանութեան ժամանակ, կամ ձեր մահից յետոյ՝ գումարներ ընծայէիք հասարակութեանը,—և հասարակութիւնը ամեն բան կը մոռանայ, ամեն բան կը ներէ ձեզ և ձեզ անմահ բարերար կը կոչէ“:

Բայց մի՞թէ դա բարոյականացնող, կրթիչ, դաստիարակիչ ներգործութիւն կարող է համարվել.... Ասել նոր սերունդին. „որքան ուզում ես անբարոյական և անազնիւ եղիր, միայն թէ հարստանաս և ապա քո փողով օգտակար լինես հասարակութեան....“

Շատ մեծ հերոսութիւն չէ հարստանալ ամեն տեսակ աններելի միջոցներով, կենդանութեան ժամանակ, քո այդ ճանապարհով դիզած փողերի շնորհով վայելես կեանքի կօնֆօրտը, կեանքի ամեն քաղցրութիւններն ու յարմարութիւնները,—և ապա կամ կենդանութեանդ ժամանակ մաս հանես յօգուտ հասարակութեան այդ դիզած փողերիցդ, կամ մեռնելուց յետոյ, մանաւանդ երբ անզաւակ ես և գիտես թէ հարստութիւնդ քեզ հետ գերեզման չես կարող տանել՝ քո ամբողջ կարողութիւնը կտակես հասարակութեանը, որ և է բարեգործական նպատակով....

Շատ մեծ հերոսութիւն չէ. դիզել փողերը անազնիւ ճանապարհով, կենդանութեան ժամանակ վայելել կեանքի բոլոր քաղցրութիւնները և ապա կտակել հասարակութեանը իր ամբողջ կարողութիւնը այն ժամանակ, երբ որ այլ ևս վայելել չէ կարելի կեանքը, քանի որ մահը վրա է հասել ու կեանքի թելը կտրել է....

Շատ մեծ բարոյականութիւն չէ. դիզել կարողութիւնը անազնիւ ճանապարհով, կենդանութեան ժամանակ կեանքի բոլոր քաղցրութիւնները և պատիւը վայելել, և մահից յետոյ էլ, անազնիւ ձեւով դիզած փողերը ազգին կտակելով, դեռ փառք էլ վայելել....

Սակայն երբ որ հարուստ կտակողը ամենաազնիւ ճանապարհով էլ է հարստացել, իր տոկուն, ազնիւ աշխատանքով, իր տաղանդի, հանճարի շնորհով, իր խելքի ոյժի շնորհով էլ է ահագին գումարներ դիզել և ապա մեռնելով կտակել է իր ամբողջ ունեցածը հասարակութեան օգտին,—դա էլ մի շատ բարոյականացնող ներգործութիւն չէ կարող ունենալ հասարակութեան վրա, նոր սերունդի ներկայացուցիչների վրա: Եւ ահա ինչ պատճառով:

Պէտք է ընտելացնել մարդկային հասարակութիւնը ինքնագործութեան, ինքնօգնութեան գաղափարին և ոչ թէ սովորեցնել նրան այն մտքին թէ՝ „ինքդ կարող ես և ոչինչ չանել, իսկ հարուստները մեռնելով կը կտակեն քեզ համար գումարներ“:

Այդպիսով կարելի է փոքր առ փոքր հասցնել հասարակութիւնը կատարեալ անգործութեան, կատարեալ ա պ ա տ ի ա յ ի ն, ինքնօգնութեան, ինքնագործութեան կատարելապէս զուրկ լինելուն:

Ապագան պատկանում է հասարակութեան հ ա ւ ա ք ա կ ա ն ոյժի ինքնագործութեան, հասարակութեան հ ա ւ ա ք ա կ ա ն ինքնօգնութեան,—և ոչ թէ առանձին անձերի պ ա տ ա հ ա կ ա ն բարերարութիւնից կախված լինելուն: Հասարակութիւնը ամեն բանում ինքն պէտք է իրան

Բ Ա Ն Ա Ս Ի Ր Ա Կ Ա Ն

ԳԻՒՂԱԿԱՆ ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

—

Յունիս ամսից սկսած Գանձակի շոգն արդէն անտանելի է դառնում: Օդը ճնշող, հեղձուցիչ, մանաւանդ կէսօրվայ ժամանակ. մարդ խորովում, տապակվում է: Նայում էք ծառերին, մի տերև անգամ չէ շարժվում: փողոցներում կատարեալ լռութիւն է տիրում. մարդ, անասուն, թռչուն փախել մտել են իրանց տները, որջերը: Սակայն շոգը նրանց այդտեղ ևս հանգիստ չէ թողնում. դարձեալ տապակում, դարձեալ ճնշում է: Սրա վրա աւելացրէք Գանձակի անպիտան, վատառողջ ջուրը, որը տարվայ այս ժամանակին մեծ դժուարութեամբ է ճարվում, և ձեր առաջ կը պատկերանայ Գանձակի բնակիչների իսկապէս անել դրութիւնը:

Հասկանալի է թէ Գանձակում բնակվողը ինչպիսի անհամբերութեամբ կը սպասէ ամարանոց կամ մի որ և իցէ գիւղ գնալու օրին, մանաւանդ եթէ այդ բնակվողը բնիկներից չէ և ուրեմն անսովոր այդտեղի շոգին.... Յունիսի 24-ին, լուսադէմին, «մնաք բարև» ասելով մեր օրհնված Գանձակին՝ ճանապարհ ընկանք դէպի Սուլուք գիւղը: Գանձակից 8 վերստ հեռաւորութեան վրա մեր առաջն է գալիս Ելենենդօրֆ գիւղը, ամբողջապէս բնակեցրած գերմանացի գաղթականներով: Նրանք եկել են այստեղ, ինչպէս պատմում են իրանք, 60—70 տարի սրանից առաջ: Պարապում են գինեգործութեամբ և հողագործութեամբ: Գիւղումը տիրում է կարգ, կանոն. փողոցները հարթ, լայն, աջ ու ձախ տնկված են ծառեր: Տըները կարգով, նուրբ ճաշակով շինած: Ունեն մէկ գեղեցկաշէն եկեղեցի, որի դրսից, արևելեան ճակատին արձանագրած է 1854 թուականը: Եկեղեցու արևմտեան ծայրում՝ մի փոքրիկ աշտարակի 3 կողմերում կան 3 մեծ ժամացոյցեր: Եկեղեցուն կից է դպրոցը, հիմնած 1871 թւին, ինչպէս այդ երևում է դրան գլխի արձանագրութիւնից:

Միւս օրը, յունիսի 25-ին, առաւօտեան ոտով գնացինք Գետաշէն գիւղը. այդտեղից ձի հեծանք, անցանք Քիւրակ-չայ գետը—Գանձակի սահմանը —ոտներս դրինք Ղարաբաղի հողի վրա: Մենք այժմ Գիւլիստանի կամ Թալիշի մէլիքների՝ Մելիք Բէգլարեանների երկրումն ենք: Մեր առջև էլի սարեր են, բայց գեղեցիկ սարեր: Բարձրանում ենք: Մեր ճանապարհի երկու կողմը՝ աջ ու ձախ արտեր են, բայց ինչ արտեր՝ կանաչ, մ ա ր դ ա- բ օ յ, ինչպէս ժողովուրդն է ասում:

Դուրս գալով Սարի-սու Թուրք գիւղից (ինչպէս պատմում են, առաջ դա հայ գիւղ է եղել: Ասում են, որ մինչև օրս էլ այնտեղ եկեղեցու աւերակներ կան), 3 ժամ ճանապարհ գնալուց յետոյ հասնում ենք Բուղլուխ գիւղը: Այս գիւղը գըտնվում է Բալա-Քիւրակ գետի ձախ ափի վրա: Բալա-Քիւրակ (փոքրիկ քիւրակ) գետը Քիւրակ-չայ գետի մի ճիւղն է կազմում: Գիւղի օդը մաքուր, հով, այնքան հով, որ գիշերները դըրսում երկու հաստ վերմակի տակին էինք քնում: Գանձակում Բէօմիւրի ջերմաչափը ստուերում ցոյց էր տալիս 26—28°, իսկ այստեղ՝ Բուղլուխում 13- 20: Ջուրը նմանապէս զով, յստակ և առողջարար: Բուղլուխը, ինչպէս և առհասարակ շատ հայ գիւղեր, գտնվում է սարի լանջին: Հետևաբար տների տեղը հարթ չէ լինում: Տներն այսպէս են շինված: Գետնի այն մասը, որտեղ պիտի շինեն տուն, փորում, հարթացնում են, տան հիմքը դնում: Պատերը շինում են քարից, մասամբ և հում աղիւսից: Խրճթի քամակի պատի տեղ ծառայում է ուղղաձիգ փորած գետնի մի մասը, կամ թէ քամակի պատը շինում են այդ վերջինին բոլորովին կից: Պատերը բարձրացնում են 3—5 արշին, այսինքն մինչև խրճիթի քամակի պատի տեղ ծառայող գետնի մակերևոյթը: Պատերի մօտ, խրճթի չորս անկիւններում ցցում են փայտեայ հաստ սիւներ գերանների համար: Այս սիւների և պատերի վրա մէկը միւսի վրա դարսում են հաստ հաստ գերաններ: Այդ գերանները միմեանց վրա այնպէս են դարսւում, որ նրանցից կազմվում է քառանկիւնի հատած պիրամիդ, որի մէջը դատարկ է լինում: Այդ պիրամիդի վերևի փոքրիկ հիմքն է խրճթի երդիկը: Հօրիզօնաբար դըրած գերանների ծայրերը ամրացնում են հատած պիրամիդի չորս կողմերում: Այդ կերպով գերաններից շինած հատած պիրամիդը դրսից ծածկվում է հողով. նրա դրսի կողմն է տանիքը, իսկ նրա պատերի ներսի կողմը—խրճթի առաստաղը: Մեզանից մօտ 2300 տարի առաջ Քսենոփոնի «Կիւրոպէդիայում» նկարագրած Հայաստանի գիւղական խրճիթը բաւական նման է մեր այժմեան գիւղական խրճիթների տիպին: «Նրանց (հայերի) բնակարանները, գրում է Քսենոփոն, գտնվում էին գետնի տակ. Նրանք մուտքի մօտ նեղ էին, նման ջրհորների բերաններին, իսկ ներքևում ընդարձակ.... Մարդիկ իջնում էին (բնակարանները) սանդուղքով: *) Ինչպէս երևում է, մեր այժմեան խրճիթների երդիկը, որ իրօք շատ նման է ջրհորի բերանին, հին հայերին և մուտքի տեղ էլ է ծառայելիս եղել:

Երդիկաւոր խրճիթներում պատուհան չէ լինում. երդիկն է լուսամուտի դերը կատարում: Յատակը ոչնչով (այրած աղիւսով կամ տախտակով) չեն ծածկում: Կրակը վառում են ուղղակի յատակի վրա, երդիկի դիմացը: Ծուխը երդիկով՝ և մասամբ էլ դռնովն է դուրս գալիս, բայց այնուամենայնիւ խրճիթից ծուխը միշտ անպակաս է լինում, մանաւանդ փոթորիկ և քամի եղած ժամանակը: Կերակուրը պատրաստում են խրճիթում, երդիկի տակին շինած օջաղում: Ընտանիքի բոլոր անդամները այս միակ խրճիթումն են ուտում, նստում, քնում: Ունևոր տները այս խրճիթի մօտ շինում են և մի առանց երդիկի փոքրիկ սենեակ, գլխաւորապէս ուրիշ գիւղից կամ քաղաքից եկող հիւրերի համար: Գիւղում կան տներ և առանց երդիկի, բաղկացած մի քանի սենեակներից: Այդպիսի տների մեծ մասը քարից է շինած: Իւրաքանչիւր սենեակում լինում են 1—3 պատուհան, մէկ բուխարի: Տան երկարութեամբ շինած է լինում և մի սրահ:

Բուղլուխը երեք կողմից շրջապատված է անտառախիտ սարերով, իսկ չորրորդ կողմից—վարելահողերով: Գիւղի բնակիչները բոլորն էլ հայ են, պարապում են երկրագործութեամբ: Երկիրը մշակում են հին, նահապետական ձևով. էլի մի և նոյն ծանր և կոպիտ գութանովն են վար անում, հին գերանդիով ցորեն, գարին...

---

*) Տես պ. Կ. Գանի «Извѣстія древныхъ греческихъ и римскихъ писателей о Кавказѣ», մասն I, եր. 30.

օգնէ և ոչ թէ ձեռները ծալած անգործ նստել ու սպասել, որ մի որ և է բարերար դուրս գայ, որ և է հարուստ մեռնի ու գումարներ կտակէ հասարակական նպատակների համար:

Հասարակութիւնը կոպէկ կոպէկ հաւաքելով ինքն պէտք է պահպանէ իր դպրոցները, հասարակութիւնը ինքն պէտք է պաշտպանէ հասարակական շահերը իր մամուլը, իր թատրոնը, իր եկեղեցին և այլն....

Մարդկային պատմութեան ընթացքում մենք տեսել ենք, որ հասարակութիւնը, իր հասարակական գիտակցական զարթ, կարողացել է մեծ աշխատանք [illegible] ժողովել աշխոյժ գումարներ [illegible] համար: Մինչ մենք մոռացել ենք, որ նոյն իսկ մեր մօտ, հայերիս մէջ, եղել են րոպէներ, ինչպէս օրինակ [illegible] ժամանակ, „Արարատեան" ընկերութեան ձեռքով Հա[illegible] ժամանակ, կամ 1878—79 թուերին թիւրքեայ Հայաստանի սովի ժամանակ, երբ ամեն Հայ [illegible] նուէրները, կարողացան մանեթ մանեթ, կոպէկ կոպէկ հաւաքել հազարներ ժողովել....

[illegible] հարուստները [illegible] մեծ մեծ գումարներ,—բայց [illegible] պաշտպանեն է ոչ թէ այդ [illegible] օգնութիւններից, այլ հասարակութեան հասարակական և գիտակցական ինքնօգնութեամբ:

Ն ե ր կ ա ն պատկանում է [illegible] հասարակական հասարակական [illegible] ինքնօգնութեան.

Գ. Ա.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ԱԽԱԼՑԽԱՅԻՑ

Ցունիսի 20-ին

Մեր դպրոցների հոգաբարձութիւնը [illegible] ուսուցիչ [illegible] համար, թէ [illegible] բարով [illegible] մեր դպրոցների [illegible] ի նկատի ունենալով, [illegible] էր, որ մեր [illegible] ուսուցչական [illegible] պէս չարունակէր և եկող տարում իր պաշտոնը: Ուսուցիչների սաէպ փոփոխութեան մէջ մենք ոչինչ շահ չը նկատեցինք: Թող վիրաւորական չը լինի մեր յարգելի հոգաբարձութեան համար և մեր հետևեալ խորհուրդը.—Նախ՝ մեր դպրոցների համար հարկաւոր են երկու աւագ ուսուցիչներ. արական դպրոցը գտնվելով բաւական հեռաւորութեամբ իգականից և տարբեր շինութիւնների մէջ (խւրաքանչիւրում ուսանում են չորս հարիւրից աւելի), մի աւագ ուսուցիչը, եթէ Արգոսի աչքեր էլ ունենայ՝ անձեռնհաս է հսկել երկուսի վրա միասին: Երկրորդ՝ հարկաւոր է ունենալ կանոնաւոր ուսուցչական գրադարան աշակերտական բաժանմունքով: Դպրոցական կանոնադրութեան մի յօդուածը պարտաւորեցնում է հոգաբարձութեանը խնամք տանել ուսուցչական գրադարանի վրա. իսկ մեր ուսուցիչները և աշակերտ—աշակերտուհիները զրկված էին կանոնաւոր գրադարանից. թէպէտ մեր յիսուն և հինգ ամեայ դպրոցներն անչուշտ ունենալու էին ամենահարուստ գրադարան, բայց, որքան ինձ յայտնի է, զանազան գրադարանապետների և անհոգ հոգաբարձուների շնորհով մատնված են մանկութեան: Երրորդ՝ տեղացի ուսուցիչներին միշտ առաւելութիւն պէտք է տալ—նրանք մօտիկ ծանօթ են տեղական ընտանեկան և գերդաստանական հանգամանքներին, բարք ու վարքին, նիստ ու կացին. տեղական ուսուցիչը կարող է միշտ յարաբերութիւն հաստատել աշակերտի և աշակերտուհիների ծնողների և ազգականների հետ, հարկաւոր դէպքում նկատել մէկի կամ միւսի թերութիւնների մասին. մանաւանդ տեղացի ուսուցիչը գիտենալով, որ իւրաքանչիւր քաղաքացի ճանաչում է իրան, միշտ զգոյշ պիտի լինի ժողովրդի կրօնական զգացմունքները վիրաւորելուց, ո վ ս ա ն ն ա ն ե ր ի ցոյցերից. իսկ օտարերկրացի ուսուցիչը օտար է թէ աշակերտի և թէ նրա գերդաստանի համար. շատ քիչերն են հասկացել իրանց ուսուցչական բուն նշանակութիւնը և չէ կարելի դատապարտել շատերին, որովհետև մեծ մասը օրացոյցի նման իւրաքանչիւր տարի փոխվում են, և այլն:

Գարնան շոքերի սկսվելով քաղաքի կեանքը թմրութեան է ենթարկվում: Առևտուրը հանգիստ է առնում, արհեստաւորը շոգից յօրանջում և գործից թուլանում: Եթէ կարելի է կեանք ասել, այդ կենդանութիւնը երեկոներին տեղափոխվում է քաղաքիս պարտէզները, որոնց թիւը օրից օր երկւորեակներով է աւելանում, իսկ հասարակական և ազգային կեանքը մատնված է լեթարգիական քնի. ով գիտէ, կարելի է զարթնի աշունքին կամ ձմեռը. ուստի ես էլ չեմ վրդովի նրանց հանգիստ քունը: Լռում եմ թէ Բարեգ. ընկերութեան մասին, որ երկու տարի է ընթերցարանի բացման հաստատութիւնը ստանալուն է սպասում և օրօր կարդում նուիրատուների (փողով թէ գրքերով) գլխին, թէ հոգևոր կառավարութեան անհոգութեան մասին, որ երեք տարի է խոստացել է սինօդի միջոցով իրաւունք ստանալու աղքատների խնամակալութիւն հաստատել պաշտօնապէս, որոնց թիւը աճում է և բազմանում օրերով, և այլն:

Բայց չէ կարելի չը յիշել մեր քաղաքային ինքնավարութեան մի նոր, եռանդուն գործունէութիւնը, որով սակաւ առ սակաւ գրաւում է քաղաքացիներիս համակրութիւնը: Անցեալ ամսի վերջերին քաղաքիս հացթուխները խօսք մէկ արած բոլոր փռները փակեցին, որով պարտաւորեցին քաղաքային վարչութեան հացի սակագինը բարձրացնելու: Ցայտնի է, որ մեր քաղաքացիների մեծ մասը մոռացել է իր հնաւանդ սովորութիւնը—երեք չորս ամիսների պաշար հացը մի օրում իր տան մէջ թխելու և պահելու, որովհետև 6—7 պուդ ալիւրի համար միանուագ 10 րուբլի հաւաքելը դժուարացել է շատերի համար, ուստի դատապարտված օրական հաց են գնում բազարից: Ներկայ ամսի առաջին օրը քաղաքացիների մեծ մասը սովի մատնված կը լինէր, եթէ մեր աչալուրջ ինքնավարութիւնը իր վերակացուների միջոցով բ ռ ն ի չը բանար փռները և պատրաստի թխած հացը սակագնով չը բաժանէր քաղաքացիներին: Թէպէտ այդպիսի վարմունքը տգեղ և ապօրինի էր, սակայն երբեմն «հարկ զօրէնս լուծանէ»: Երկրորդ օրը հացթուխների մէջ երկպառակութիւն ընկնելով մէկ մէկու ետևից բացին փռները և շարունակեցին թխած հաց մատակարարել քաղաքացիներին: Վարչութիւնը հասկանալով, որ միշտ չէ կարող բռնութեամբ ստիպել հացթուխներին, որոշել է աւելի խնլացի վարվել և քաղաքի փողով ալիւր բերել տալ և բաժանել քաղաքացի սպառողների և հացթուխների վրա այն գնով, ինչ գնով որ նստում է քաղաքի վրա: Որոշմունքը իրականացաւ. այսօր ստացվեց առաջին պարտիան—երկու հարիւր քառասուն պարկ ալիւր, որը վաճառվում է պարկը 8 ր. 10 կ., մինչդեռ այդ ալիւրը (չորս պալկայ) տեղական մօնօպոլիստ վաճառականները 8 ր. 60 կ.-ից մինչև 9 րուբլիով էին վաճառում: Այդ միջոցով ինքնավարութիւնը թէ թեթևացրեց քաղաքացիների կարիքը և թէ հեշտացրեց հացթուխների գործը: Քաղաքագլուխ պ. Տէր-Գրիգորեանց (որին պարտական է քաղաքը այդ ձեռնարկութեան համար) օրուայ հերոս է այսօր քաղաքացիների համար. նա խոստացել է շարունակել այդ միջոցը, որից դժգոհ կարող են լինել միայն մի քանի ալրավաճառներ, իսկ քաղաքի համար մի մեծ բարիք է կատարած լինում, որովհետև մեր Ախալցխան միշտ կարօտում է դրսից եկած ալիւրի, իր սահմանի արդիւնաբերութիւնը չը բաւականացնելով քաղաքի, նոյն իսկ գիւղերի պահանջներին: Երանի թէ մի օր էլ վարչութիւնը միջոց գտնէր մեր մ ա տ ր ա պ ա զ ն ե ր ի ն նուաճելու և նրանց կամայական վարմունքներին վերջ դնելու: Պատիւ չէ բերում մեր ինքնավարութեանը, որ չը կարողացաւ մինչև հիմա զսպել այդ սրիկաներին, որոնք գիւղացու բերած մթերքը ձեռքից խլելով, չարչարելով, ծեծելով խայտառակութիւն են հանում, և վերջն էլ միմեանց մէջ աճուրդ հանելով թէ թանգացնում են մթերքի գինը և թէ զզուեցնում են գիւղացուն, որ ուրիշ անգամ չէ համարձակվում քաղաք բերել իր մթերքը վաճառելու: Այս մասին շատ է խօսված, մինչև անգամ մի քանի խորհուրդներ ծրագրված, բազար հաստատելու, օրէնքի խստութեան դիմելու, խիստ վերակացուներ ունենալու, իսկ վարչութիւնը թողել է անուշադիր. ժամանակ է, «ով որ լսելու ականջ ունի, թող լսէ»:

Բ.

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐԻՆ

Բագու, 28 յունիսի

«Մշակի» 71-որդ համարի մէջ զետեղված լուրը, որը ակնարկում է Բագուի գրավաճառների վրա, զարմացրեց մեզ: Միթէ վայել է մի թղթակցին ճշմարտութեան տեղ սուտ լուրեր հաղորդել ընթերցողին, իբրև թէ «ժողովրդական գրքերի որոշ գնից աւելի ենք վերցնում»: Մեր գրավաճառանոցը արդէն 5 տարի գոյութիւն ունի Բագւում և հասարակութիւնը միշտ շնորհակալ ու գոհ է մեզանից: Սակայն բնչով ենք մեղաւոր մենք, եթէ մի որ և է խանութպան իր կարտոֆէլի ու բրնձի հետ միասին ծախում է և գրքեր աւելի գնով, իսկ թղթակիցը մեզ է խառնում այդպիսիների հետ: Խնդրում ենք պ. թղթակցին շնորհ բերել մեր խանութը, կամ տեղեկանալ տեղիս հասարակութիւնից, արդեօք որքան ճիշդ է իր հաղորդած լուրը: Խնդրում ենք, պ. խմբագիր, զետեղել այս փոքրիկ հերքումը, որով պաշտպանած կը լինէք մեր գրավաճառանոցի պատիւը:

Միսակ Թառայեանց

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐԻՆ

Սեբաստիա, 30 մայիսի

Ծանօթ է արդէն խմբագրութեանդ, թէ քաղաքիս մէջ մի բարձրագոյն ուսումնարանի կառուցման ի նպաստ հանգանակութիւն մը կատարելու համար, մեր կողմանէ յատկապէս քաղաքիս մայր եկեղեցոյն աւագերէց արժանապ. տ. Գաբրիէլ քահանայ Տ. Մանուէլեանը խրկուած էր մեր ռուսահայ եղբարց մօտ նուիրակութեան պաշտօնով: Յիշեալ քահանային ի ձեռին ունենալով Ազգ. պատրիարքարանի և մեր կողմէ յանձնուած

հնձում, հին կամնով կալը կասում, հին հասարակ թիով քամի եղած ժամանակ թեղը քամում, իսկ քամի չեղած ժամանակը՝ ձեռքերը ծալում, վիզը ծռում, նրան սպասում: Երկրագործական կատարելագործված մեքենայ մեր գիւղացուն դեռ յայտնի չէ: Ճշմարիտ է, պատահում է տեսնել սրա, նրա մօտ եւրոպական գութաններ, բայց այդ տեսակ գիւղացիների թիւը շատ սահմանափակ է:

Բուղլուխի վարելահողերի և անտառների մեծ մասը պատկանում է Մելիք-Բէգլարեաններին: Այս հողերի մի մասը գիւղացիք նորերումս գնել են:

—

Ցունիսի 29-ին, վաղ առաւօտը՝ ճանապարհ ընկանք դէպի Վերի-չէն հայ գիւղը, որը գտնվում է Բուղլուխից դէպի արևելք մի ժամվայ ճանապարհի վրա, Ղարա-չայ գետի եզրին: Համգուցեալ Րաֆֆիի ասելով Վերի-չէնը պատկանելիս է եղել Գիւլիստանի նախկին տիրապետող Աբրահամ իւզբաշուն, որից Մելիք-Բէգլար I ի թիւս ուրիշ գիւղերի խլում է և այս գիւղը:

Գիւղի տները շինած են քարից, բոլորն էլ միյարկանի, իւրաքանչիւրի առաջ մի մի սրահ: Տեղ տեղ պատահում են և երդիկաւոր տներ, բայց նրանց թիւը շատ փոքր է:

Մինչև հիմա մեր տեսած գիւղերում գոմերը, մարագները գիւղացիների բնակարաններին կից էին շինած: Զանազան տեսակ աղտեղութիւններ գոմերի, հէնց նոյն իսկ տների մօտ թափած: Իսկ վերի-չէնացիք աւելի խոհեմ լինելով, պատահմամբ, իրանց գոմերը շինել են գիւղից դուրս, սարի միւս լանջին: Այդպիսով գիւղն ազատ է լինում աղտեղութիւններից:

Վերի-չէնն ունի 100 տուն 1000-ից աւել բնակիչներով: Պարապում են երկրագործութեամբ և անասնապահութեամբ: Հողերի մեծ մասը պատկանում է Միրզա Աղիգեօզալօվ թուրք բէկերին, մնացածը Մելիք-Բէգլարեան Սերգէյ-բէկին: Անտառները պատկանում է և Վերի-չէնի մօտ, Ղարաչայ գետի վրա գտնվող Ներքի-չէն հայ գիւղը:

Թէ ինչպէս թուրք բէկերը Գիւլիստան հայ գաւառներում երկու մեծ գիւղերի տէր դարձան, դըրա մասին պատմում են հետևեալ աւանդութիւնը: «Խամսայի Մելիքութիւններից» յայտնի է, որ Վարանդայի իր չարագործութիւններով յայտնի Մելիք Շահնազար II իր դուստր Հիւր-զադին տուեց Ղարաբաղի փանահ խանի որդի Իբրահիմ խանին կնութեան: Մի և նոյն ժամանակ Մելիք-Շահնազար II-ի դուստրներից մէկը—Ամարնանին (Մարիամը) Գիւլիստանի Մելիք-Բէգլար II-ի կինն էր: Մէկ օր Իբրահիմ խանի կին Հիւր-զադին գալիս է Գիւլիստան՝ իր փեսայ Մելիք-Բէգլար II-ի և իր քրոջ մօտ հիւր: Ըստ հին սովորութեան Մելիք Բէգլարը պարտաւոր էր իր քենուն մի թանգագին բան ընծայել: Վերցնում ընծայում է Վերի-չէն և Ներքի-չէն գիւղերը: Այդպիսով այդ երկու գիւղերը դառնում են Հիւր-զադիի, ուրեմն և Իբրահիմ խանի սեպհականութիւն: Վերջինից անցնում են նրա որդուն՝ Մէյտի Ղուլի խանին: Մէյտի-Ղուլի խանը այդ գիւղերը յանձնում է Միրզա Աղիգեօզալին կառավարելու: Երբ ռուսները տիրապետում են Կովկասին, Միրզա Աղիգեօզալը ինչ ինչ ճանապարհներով այդ գիւղերն իրան է սեպհականացնում:

Այսպէս է պատմում ժողովուրդը:

Գիւղի գլխաւոր փողոցով անցնելիս տեսանք, որ մի տանից դուրս են վազում գեղջուկ տղաներ, ձեռքերին գրքեր: Հարց ու փորձ անելով, իմացանք, որ այդ տղաները մի մասնաւոր դպրոցի(?) աշակերտներ են: Դասատու ուսուցիչը մի երիտասարդ էր, երկար չէրքէզկան հագին, երկար ճտերով կօշիկները ոտներին, փոքրիկ խայտաճամուկ գարիբալդին գլխին ծուռ դրած: Երբ մեզ տեսաւ եկեղեցու մօտ կանգնած, մօտեցաւ, հարցրեց, թէ մենք ովքեր ենք, ինչ նպատակով ենք եկել Վերի-չէն....

—Այն երեխաները ձեզ մօտ են կարդում, հարցրեց մեզանից մէկը:

—Հա. իմ մօտը, պատասխանեց վարժապետը:

—Քանի հոգի են:

—Քառասուն:

—Ամեն մէկից ամսական ինչ էք ստանում:

—Ամիս—մին մանէթ, ասեց վարժապետը ձախ ձեռը կողքին դրած, ինքնագոհ կերպով, ծխախոտի ծխի քուլաները բերանից արձակելով. իրան աշխարհիս հարստութեան տէրն էր կարծում, այնքան գոհ էր երևում իր վիճակից: Այդ վարժապետը, ինչպէս յետոյ ուրիշից տեղեկացանք, կարդալիս է եղել Գանձակի ծխական դպրոցում, բայց վերջինիս ուսման ընթացքն անգամ չէ վերջացրել: Պարզ է, թէ այդ տեսակ ուսուցիչը ինչ գիտութիւններով օժտված դուրս եկած կը լինի ծխական դպրոցից: Եւ այդպիսին պիտի կրթէ, դաստիարակէ, բան սովորեցնէ գեղջուկ երեխաներին: Ի՞նչ է շինում Ղարաբաղի հոգևոր կառավարութիւնը: Ամբողջ Գիւլիստանի գաւառում մի հատ ծխական դպրոց չը կայ: Ժողովուրդը ուսման կարօտ է, ծարաւ է: Բայց նրա համար դպրոց հիմնող, ուսում տուող չը կայ: Գիւղացիք ասում են. «մենք չենք կարդացել, գիր սովորել, գոնէ թող մեր երեխաները սովորեն»:

«Էդ կաղէթ ես կարդում», դիմեց ինձ մի գիւղացի, երբ ես նստած «Մշակ» էի կարդում:

—Այո, պատասխանեցի ես:

—Իմ հօր էն մատները կացնով կըտրելիս, կըտրելի, որ ինձ ուսում չի տուել, վրա բերեց ինձ հետ խօսող գիւղացին:

—Ո՞րտեղ ուսում տար:

—Քաղաքումը:

—Հիմա դու քո երեխաներին, երբ նրանք մեծանան, ուսում տալո՞ւ ես:

—Բաս թողելո՞ւ եմ ինձ նման անուսում մնան: Որ կարողութիւնումս լինի, չուխաս կը ծախեմ, հագիս խալուղը կը հանեմ, կը ծախեմ, երեխաներիս ուսում կը տամ: Այդպէս է դատում գիւղացին:

Մանաշէթ հայ գիւղում, որը գտնվում է Բուղլուխից 2—3 վերստ հեռաւորութեան վրա, դէպի հիւսիս-արևմուտք, տները շինած են այնպէս, ինչպէս Բուղլուխի և Վերի-չէն գիւղերում: Ինչպէս վերջինում, նոյնպէս և այստեղ պատահում են և երդիկաւոր տներ: Գիւղն ունի 40 ծուխ, 400 բնակիչներով: Բնակիչները բոլորն էլ երկրագործութեամբ են պարապում: Վարելահողերը պ. Մելիք-Բէգլարեաններին են պատկանում:

Գիւղն ունի մի եկեղեցի, փոքրիկ, խոնաւ, մի կողմից քանդվում է: Բուղլուխը, Մանաշէթ և գաւառական մի քանի գիւղեր քահանայ չունեն: Գիւղացիք ստիպված 10—15 վերստ ճանապարհ են գնում, ձմեռ, արև, անձրև, ձիւն, ցեխ, գիշեր.... Եկեղեցին կից է գերեզմանատանը: Այդ գերեզմանատան հին գերեզմանաքարերն ունեն բաւական գեղեցիկ և նուրբ ճաշակով քանդակագործված նկարներ:

(Կը շարունակվի)

երկու ժապաւինեալ տոմարներն, չորս տարից ի վեր, թէ կովկասեան և թէ անդրկովկասեան զանազան քաղաքներ ու գիւղեր հանդիպած և յանուն քաղաքիս Ներսիսեան ուսումնարանին մեր ռուսահայ ազգակից եղբարց նուէրներն հաւաքելով, վերջերս ժամանած է ի քաղաքս:

Ուստի կը փութամք խնդրել, որ բարեհաճէք ներկայս ձեր լրագրոյ մէջ հրատարակելով, ծանուցանել յանդորրութիւն մտաց նուիրատու բարեպաշտ անձանց, որք իրենց կամաւոր նուիրատուութիւնքն արձանագրած են ժապաւինեալ տոմարաց մէջ, թէ՝ յիշեալ քահանայն բերած ամբողջապէս մեզ յանձնած է նուիրեալ այն գումարներն, որք արձանագրուած էին վերոյիշեալ երկու ժապաւինեալ և կնքեալ տոմարաց մէջ:

Այս առթիւ յանուն քաղաքիս հայ հասարակութեան՝ մեր սրտագին շնորհակալութիւնքը կը յայտնեմք թէ՝ բոլոր ուսումնասէր նուիրատուաց, որք բարեսիրաբար իրենց լումայն խնայած չեն վասն յառաջդիմութեան քաղաքիս հայ մանկտւոյն, և թէ պատ. խմբագրութեանդ՝ որ ըստ բանից նոյն քահանային, ամէն պարագայի մէջ չէ խնայած իր հզօր աջակցութիւնն կատարուած հանգամանութեան յաջողութեան ու արդիւնաւորութեան համար:

Աւելորդ չեմք համարեր ձեր միջոցաւ ծանուցանել նաև յարգելի նուիրատուաց թէ՝ իրենց աջակցութեան շնորհիւ առաջադրեալ ուսումնարանն արդէն կիսովին շինուած է և յետ աւարտման՝ հայ մանուկն երախտագիտական զգացմամբ համակեալ պիտի մտնէ ուսումնարանն, որոյ կառուցմանը համար մեր հեռաբնակ ազգայինք չը խնայեցին իրենց լումայն:

Առաջնորդ հայոց Սեբաստիոյ՝ Պետրոս եպիսկոպոս:

Ի դիմաց քաղաքական ժողովոյ Ազգ. վարչութեան՝ Ատենապետ Յակոբ Շահինեան.

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Մեզ գրում են հետևեալը. «Նոր-Բայազէտում այս տարի, համեմատելով անցեալ տարիների հետ, գրեթէ չեն պատահում ոչ աւազակութիւններ, ոչ էլ գողութիւններ ու սպանութիւնները՝ շնորհով մեր քաղաքագլուխ պ. Աֆրիկեանցի ջանքերի, որը ամեն կերպ աշխատում է վերջ դնել պատահող յանցանքներին: Իսկ, ընդհակառակն, գաւառում յաճախ են պատահում աւազակութիւններն ու սպանութիւնները, մանաւանդ ամառ ժամանակ, երբ ամեն տեղերից գաղթում են դէպի մեր գաւառի Ագրիջա և Ադմաղան սարերը՝ թէ քիւրդերի և թէ թուրքերի թափառական խաշնարած խմբեր»:

—

ԱԼԷՔՍԱՆԴՐՕՊՕԼԻՑ մեզ գրում են. «Քաղաքիս հիւսիս-արևելեան կողմում, Խլլի և Թօփարլի գիւղերի մօտ, գտնվեց քարածուխի մեծ հանք: Այդ հանքը մշակելու համար հարուստ Ջիթողցեանց ուզում է խնդիրք տալ կառավարութեանը: Հանքը գտել է մի գիւղացի և ասում են, որ նրա միջի եղած քարածուխը շատ ընտիր տեսակից է»:

—

ԱԼԷՔՍԱՆԴՐՕՊՕԼԻՑ մեզ գրում են, որ այդ քաղաքում մտադրութիւն կայ բանալ Կովկասեան հայոց Բարեգործական ընկերութեան ճիւղը: Ցանկանում ենք աջողութիւն:

—

ՆՈՐ-ԲԱՅԱԶԷՏԻՑ մեզ գրում են, որ յունիսի 23-ին, սաստիկ անձրևի ժամանակ, քաղաքից 6 վերստ հեռաւորութեան վրա գտնվող Դալիղարդաշ գիւղում, մի կին, իր տան մէջ նստած՝ կայծակնահար է եղել և անմիջապէս մեռել է:

—

ՆՈՐ-ԲԱՅԱԶԷՏԻՑ մեզ հաղորդում են հետևեալ տեղեկութիւնները կենսական մթերքների գների մասին. ցորենի պուդը, որը սրանից մի շաբաթ առաջ ծախվում էր 90—95 կոպէկով, այժմ 75—80 կոպէկ արժէ, գարին արժէ 50 կոպ. պուդը, իւղը՝ 8 րուբլի, լաւ պանիրը՝ 2 ր. 20 կոպէկ:

—

Տեղական ռուս լրագիրները մանրամասն տեղեկութիւններ են հաղորդում Բաթումում յունիսի 27-ին տեղի ունեցած մի խորհրդաւոր սպանութեան մասին.—Մոտովիլով անունով մի մարդ, նախկին զինուորական, մտնելով Անդրկովկասեան երկաթուղու կասսիր Պոկատիլովի բնակարանը, սպանել է Ցակովլեվ անունով մի մարդու, որն այդ օրը հիւր էր այդ տանը: Սպանութիւնը տարօրինակ բնաւորութիւն ունի, որովհետև ոչ տանտէրը և ոչ սպանվածը չեն էլ եղել ճանաչում անյայտ չարագործին: Մոտովիլով մինչև այժմ էլ բացատրութիւն չէ տուել իր արածի մասին: Ինչ մարդ է այդ Մոտովիլով և ինչն է նրան դրդել սպանութիւն գործել,—այդ առ այժմ գաղտնիք է:

—

Խաղարկութեան տոմսերի մասին մեր լրագրի անցեալ համարում մտել է մի սխալ, որը սխալմամբ էլ հաղորդված է եղել Պետերբուրգից. ութ հազարանոց տոմսերի մէջ աւելորդ է № 11232—30, իսկ հինգ հազարանոց տոմսերի մէջ պէտք է աւելացնել № 9809—15.

—

Թիֆլիսում գիշերները սովորական է դառնում յորդ անձրևը. սակայն չը նայած դրան, այնուամենայնիւ, ցերեկները սաստիկ տօթ և չոք է քաղաքում:

—

Կօջօրից մեզ գրում են, որ այնտեղ «րօտոնդօ» կոչված շինութեան մէջ պէտք է մի քանի օրից յետոյ մ ա ն կ ա կ ա ն ներկայացում լինի: Շատ գեղեցիկ միտք է այդ.—որով մի կողմից երեխաներին կարելի է զուարճալի և օգտաւէտ կերպով ժամանակ անցկացնելու միջոց տալ, իսկ միւս կողմից ամարանոցի միակերպութեամբ ձանձրացող օրիորդներին և երիտասարդներին՝ մի փոքրիկ զբաղմունք: Լաւ կը լինի, եթէ մանկական ներկայացումները ամարային ամիսներում շուտշուտ կրկնվեն ամարանոցներում, քանի որ մեր երեխաները առհասարակ զրկված են փոքր ինչ կրթիչ բնաւորութիւն ունեցող զուարճութիւններ ունենալուց:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊԵԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿԱԲԱՇԽՈՒԹԵԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Յովսէփ Իզմիրեանցի կտակին գործադիր մնայուն Յանձնաժողովին հրաւիրանօք, եկեղեցականաց և աշխարհականաց խումբ մը երէկ հաւաքուած էր Ղալաթիոյ Ազգային Խորհրդարանին մէջ, Սահակ-Մեսրոպեան Մրցանակաբաշխութեան առթիւ: Եկեղեցական դասէն ներկայ էին Խրիմեան Հայրիկ, Մելքիսեդեկ եպիսկոպոս, Գրիգորիս եպիսկոպոս Ալէաթճեան, Գարեգին եպիսկոպոս Սրուանձտեանց, և ուրիշները:

Աշխարհականներէն ներկայ էին բազմաթիւ գրագէտք, ուսուցիչք, խմբագիրք և այլն:

Յանձնաժողովոյ Ատենապետ Վսեմ. Գաբրիէլ էֆէնտի Նորատունկեան, իւր շուրջն ունենալով իւր ընկերներին՝ ատեանը բացաւ և Յանձնաժողովոյ ատենադպիր Յովհաննէս հայր Մկրեան կարդաց տեղեկագիրը:

Առաջ ենք ենք բերում այդ տեղեկագրի մի քանի կէտերը, «Արևելք» լրագրից քաղելով:

«Ըստ կտակի բարեյիշատակ Յովսէփայ Իզմիրեանց, այսօր Դ. Տարեշրջանն է Գրական Հանդիսին, որ կը կատարուի ամեն տարի այն նշանաւոր օրն՝ յորում կը տօնէ մեր եկեղեցին երանաշնորհ և բազմարդիւն Թարգմանչաց Ս ա հ ա կ ա յ և ւ Մ և ս ր ո պ ա յ Յիշատակաց տօնը:

Այս տարի սոյն կտակի գործադիր Յանձնաժողովոյս ներկայացած են հետևեալ երկասիրութիւնք:

1. «Մովսէս Խորենացու Հայկական պատմութիւն», աշխարհաբար թարգմանեց և լուսաբանեց Խորէն վարդապետ Ստեփանէ. տպած է Պետերբուրգ 1889:

2. Փաւստոս Բուզանդի պատմ. վրա քննական Աշխատութիւն Ե. Մ. տպած Վիէննա 1890:

3. «Բացատրութիւն Աւետարանին Մատթէոսի». աշխատասիրեաց Վահան քահ. Շահունեանց, տպած ի Շուշի, 1890:

4. «Անգիր դպրութիւն ի Հայս և Առակաբանութիւն», ձեռագիր, գործ Վահան վարդապետ Տէր-Մինասեանի:

5. «Ընտրողութիւն Հայկաբանութեան», գործ Վահունւոյ, ձեռագիր, անցեալ տարիէն եկած:

Յանձնաժողովս, ըստ իւր կանոնի, այս գործերն յանձնեց քննիչներու, ի բաց առեալ «Բացատրութիւն Մատթէի Աւետարանին» գործը՝ որ լոկ կրօնական և Աստուածաբանական գործ մը լինելով, կտակաբարին սկզբանց համաձայն չէր կարելի մրցանակի դնել:

Նոյնպէս յիշատակեալ «Ընտրութիւն Հայկաբանութեան» գործը, որ յետաձգեցաւ գալ տարւոյ Հանդիսին, հեղինակի հետ բանակցութեան պէտք տեսնելով. միւսներէն «Խորենացւոյ Պատմութեան Թարգմանութիւնը» յանձնուեցաւ Եղիշէ վարդապետի Դուրեան ի Պարտիզակ:

Փաւստոս Բիւզանդի քննութիւնն յանձնուեցաւ Սուքիաս վարդապետի Պարոնեան ի Մանչեսթէր:

Նոյնպէս Անգիր դպրութեան կամ Առակաբանութեան գործը յանձնուեցաւ ազգային գրագէտներէն Ռէթէոս էֆ. Պէրպէրեանին:

Մրցանակ չը ստացող հեղինակք սովորութիւն կունենան յետոյ քննչաց դէմ ելնելու, նոցա արտայայտած կարծեաց համար, մինչդեռ մեր և ընդհանուրին սպասածն է, որ քննիչներն ամենայն անաչառութեամբ իրենց քննութեան արդիւնքը հաղորդեն յանձնաժողովոյս: Ահա այս կրկին տեսութեամբ ստիպուած ենք որոշել յառաջիկայ մրցանակահանդիսից մէջ միծ. քննչաց անուններն չը յայտնել, իսկ այս տարի իրենց յատուկ արտօնութեամբն է, որ կը ծանօթացնենք նոցա անուանքն:

Սոյն տեղեկագիրներէ դիւրին է իմաստասիրել թէ այս տարի և ո՛չ մին ի սոցին աշխատութեանց իրաւունք ստացած է մրցանակին. այլ որովհետև Մովսէս Խորենացւոյ գործը բաւական մեծ աշխատութիւն մի է, ոչ եթէ միայն թարգմանութիւնն՝ այլ ընդարձակ ծանօթագրութիւնքն, որ մեր պատմահօր վրա եղած ազգային և եւրոպական գիտնականաց տեսութիւնքն ի մի հաւաքելով՝ բանասիրաց առջև կը ներկայացունէ, վասն որոյ արժան համարուեցաւ մրցանակի մէկ մասին, այսինքն քսան օսմ. ոսկւոյ պարգևին:

Զայս ներկայելով պատուարժան հանդիսականացդ, կը յուսամք, որ գալ տարի բարեբաղդութիւնք կունենամք ամբողջ մրցանակի արժանի աւելի ընտիր աշխատասիրութեանց ներկայացման:

ՆԱՄԱԿ ԹԻՒՐՔԻԱՅԻՑ

Կ. Պօլիս, 23 յունիսի

Մեռելական շաբաթ մը չանցուցինք: Պատրիարքի կամ լաւ ևս Պատրիարքութեան հրաժարականի խնդիր. Ազգ. ժողովի ատենապետի ընտրութեան խնդիր, Իզմիրեանց կտակի գործադրութեանց խնդիր, անհաւասիկ մեր հաչուեկչիռն:

Երէկ գումարեցաւ Ազգ. ժողովը: Երեսփոխանները շրջապատած էին պատրիարքը և ընդարձակ տեղեկութիւններ կուզէին ամեն խնդիրներու վրայ. պատրիարքն ապահովութիւն տուաւ թէ ազգը թող հանդարտ կենայ, սրտերնին հանգիստ ըլլայ. ամեն ինչ լաւ վիճակի մէջ պիտի մտնէ:

Ազգ. ժողովն երէկ պիտի ընտրէր մի ատենապետ. կարծիքները բաժնուած էին. յայտնի էր թէ՝ ներկայ պարագաներու մէջ Ազգ. ժողովի ատենապետի ազդեցութիւնը մեծ է պատրիարքի վրա. պէտք էր ընտրել մի այնպիսի անձ, որ ազգին վստահութիւնը կատարելապէս գրաւած ըլլայ: հանրային կարծիքն այդ անձն մատնանիշ ըրած էր, այն է բժիշկ պ. Թիրեաքեան, որ արդէն երկու տարի է կը վարէ Ազգ. ժողովի ատենապետութիւնը: Խաղաղութիւնը պահպանել Ազգ. ժողովի մէջ, թոյլ չը տալ որ պատրիարքին վրա հակազգային ազդեցութիւններ ըլլան, աջակից ըլլալ Քաղաքական ժողովին, կամ ընդդիմադիր ի հարկին, ահա ինչ որ պ. Թիրեաքեան ըրաւ անցեալին մէջ: Ուսեալ, լրջախոհ, անկեղծ ու խոհուն ազգասէր պ. Թիրեաքեան ընդհանուր ազգին, բայց ի մասնաւորի երիտասարդութեան սիրելին եղած է:

Պ. Թիրեաքեան չէր ուզած այս անգամ ատենապետ ընտրուիլ. ժողովականք սրտաբեկ ըլլալով այս լուրին վրայ, չէին եկած ժողովին, բայց ներկայ գտնուողները ամեն ջանք ըրին, որ կարենան յաղթել հակառակ կուսակցութեան, որ կուզէր ընտրել Ստեփան-փաշա Ասլանեանը. քիչ մնաց, որ այդ կուսակցութիւն պիտի յաղթէր, օգուտ քաղելով ժողովրդական երեսփոխաններու բացակայութենէն. բայց այս վերջիններս նշմարելով վտանգն ու միանգամայն աչքի առաջ բերելով այն դժբաղդութիւններն, որք պիտի ծագէին, եթէ յաղթէր Ասլանեան կուսակցութիւնը, միացան, խելացի կերպով գործեցին և յաջողեցաւ յաղթանակել, պ. Թիրեաքեան ընտրուեցաւ ատենապետ: Հիմա կը մնայ գիտնալ, թէ պիտի ընդունի՞:

Ուրբաթ օրուան այս գումարումէն առաջ ալ, հինգշաբթի օր, ուրիշ գումարում, որ տարեկան է: Յունիսի 21-ի հինգշաբթի օրը կատարուեցաւ հանդէսն Իզմիրեանց մրցանակի բաշխումի: Այս տարի մրցանակի մէկ երրորդը, այսինքն քսան ոսկի (որ է 160 րուբլի) տրուեցաւ Ծ. Վ. Խորէն Ստեփանէի Խորենացիի Թարգմանութեան մէջ իր ըրած ամփոփներուն և տուած ծանօթութիւններուն համար:

Մրցանակի ուրիշ արժանի նիւթ չը կար. մնացեալը յաջորդ տարին պիտի տրուի:

Մանրամասնութիւնները «Արևելքէն» նկարագրեալ կը խրկեմ:

Հայկակ

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—Լրագիրները հաղորդում են, որ Վիլհէլմ կայսրը օգոստոսի 2-ին գնալու է Ուայտ կղզին՝ անգլիական թագուհուն հիւր: Այնտեղից կայսրը կը գնայ Էդինբուրգ: Բայց հաւանական է, որ Լօնդոն չի գայ, և նրա այդ ճանապարհորդութիւնը կը կրի յատկապէս ընտանեկան բնաւորութիւն:

—Հին-Սերբիայում նորից երևացել են բազմաթիւ աւազակային խմբեր: Դրանց դէմ զօրք է ուղարկված:

—Լօնդօնում գործադուլ են արել այս անգամ նրանք, որոնք մինչև այժմ գործադուլների առաջն էին առնում,—այսինքն պօլիցիականները: Աննշանաւոր պօլիցիականներից շատերը արձակված են ծառայութիւնից:

—Գանդիայում խօլերան սաստկացել է:

—Կ. Պօլսի գերմանական դեսպան ֆօն-Ռադօվից անցեալ շաբաթ յանձնեց Թիւրքաց սուլթանին Վիլհէլմ II-ի ինքնագիր նամակը հանգուցեալ Աւգուստա թագուհու պատկերի և կայսրի կողմից թանգագին ընծայի հետ միասին:

—Լօնդօնում լուր է տարածվել, որ իբր թէ պրինց Ֆէրդինանդը կամենում է հրաժարուել բօլգարական գահից: Հաւատացնում են, որ գիշանելով իր մօր թախանձանքներին, պրինցը արդէն յայտնել է, որ ինքն արդէն Բօլգարիա չէ վերադառնալու:

—Ինֆլուէնցան, «Post» լրագրի խօսքերով, հասել է և մինչև Պէկին, ուր սարսափելի կոտորածներ է անում: Աւեստրը համարեա բոլորովին դադարել է Չինական կայսրութեան մէջ:

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

«Рус. Архивъ»-ի վերջին (յուլիսի) համարում պ. Անդրէեվ պատմում է մի հետաքրքիր անէկդոտ 40-ական թուականների պալատական վարչութեան մի դեղագործի մասին: Այդ դեղագործը ապրում էր Ելագին կղզու վրա գտնված պալատի հարևան շինութեան մէջ: Հրդեհ սկսվեց այդ շինութեան մէջ, որի ժամանակ կրակի ճարակ դարձան դեղագործի կինը և նրա վեց երեխաները: Մեծ իշխան Միխայիլ Պավլօվիչ, լսելով այդ սարսափելի անցքի մասին, սկզբում խղճահարվում էր տեսնել նրան, վախենալով անհանգստացնել դեղագործին յիշեցնելով նրան իր ընտանիքի հետ պատահած դժբաղդութիւնը: Սակայն, երբ առաջին տպաւորութիւնը մի փոքր անցաւ, մեծ իշխանը, որը միայն արտաքուստ մի փոքր խիստ էր, իսկ սրտով շատ բարի և մեծահոգի էր, հրամայեց կանչել իր մօտ գերմանացի դեղագործին և կարեկցելով նրա դրութեան վրա, դիմեց նրան համակրական և ողորմած խօսքերով.

—Ջեմ սկսի ձեզ հանգստացնել կամ մխիթարել. դուք այնպիսի դրութեան մէջ էք, որ ձեզ մխիթարելը շատ դժուար գործ կը լինէր: Սակայն ահա թէ ես ձեզ ինչ կասեմ: Այս րոպէիս ես գնում եմ թագաւորի մօտ, որը այժմ Պետերբուրգումն է: Խնդրեցէք ինչ որ կամենում էք և ես յոյս ունեմ թագաւորի բարութեան վրա, որ նա ինձ համար և ձեզ համար կանի բոլորը, ինչով որ կարելի կը լինի թեթևացնել ձեր դրութիւնը:

Երկար ժամանակ կանգնած էր բարձրահասակ ծերունին մեծ իշխանի առջև, կարծես մտածելով թէ ինչ պատասխան տայ: Վերջապէս երկար մտածելուց յետոյ, ծերունին ընկնում է մեծ իշխանի ոտները և սրտաշարժ ձայնով ասում է.

«Ս. Աննայի երրորդ աստիճանը»:

* * *

Ներկայումս աշխարհիս երեսին անգլիական լեզուով խօսում են 120 միլիօն մարդիկ, ֆրանսերէն լեզուով—50 միլիօն, գերմաներէն—70 միլիօն, սպաներէն—40 միլիօն, ռուսերէն—70 միլիօն, իտալերէն—30 միլիօն և պօրտուգալերէն—13 միլիօն մարդիկ:

„ՄՇԱԿԻ“ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

—

ԱՍԽԱԲԱԴ, 2 յուլիսի: Պարսկաստանի ռուսաց նոր դեսպան Բիւցօվ հասաւ Ենզելի և յուլիսի 5-ին Թէհրանում կը լինի:

Կ. ՊՕԼԻՍ, 2 յուլիսի: Սուլթանը բարձր պաշտօնեաներից մի առանձին յանձնաժողով նշանակեց՝ քննելու հայոց պատրիարքի ներկայացրած գրութիւնը, Թիւրքաց Հայաստանում կատարւող անկարգութիւնների մասին:

ՎԱՇԻՆԳՏՕՆ, 2 յուլիսի: Պատգամաւորների ժողովը ընդունեց այն օրինագիծը, որով կառավարութեանը լիազօրութիւն է տրվում խւրաքանչիւր տարի մեծ քանակութեամբ արծաթ գնել:

ՊԱՐԻԶ, 3 յուլիսի: Այսօր առաւօտեան Ստրասբուրգի արձանի առաջ «Համաձայնութիւն» հրապարակում, հանդէս կատարեցին բազմաթիւ հայրենասիրական ընկերութիւններ: Բուլանժեան պատգամաւոր Պօլէն-Մերի կամեցաւ ճառ ասել, բայց ձերբակալվեց պօլիցիայի կողմից և յետոյ ազատվեց: Նախագահ Կարնօի Ելիսեան պալատը վերադառնալուց մի քանի րօպէ առաջ մի անյայտ մարդ ատրճանակ արձակեց օդի մէջ և իսկոյն ձերբակալվեց: Անյայտ մարդն ասեց, որ իր անունն է Ժակօբ, արհեստով քիմիկոս է, բայց այժմ տեղ չունի: Ձերբակալվածը, ինչպէս երևում է, մտադրութիւն ունէր իր վրա ուշադրութիւն դարձնելու, քանի որ ատրճանակը գնտակով չէր լցրած: Ժակօբին հարց ու փորձի են ենթարկել:

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 4 յուլիսի: Լուր է ստացված, որ Տամբօվի նահանգում վախճանվել է Պետերբուրգի ուսումնական շրջանի հոգաբարձու Նովիկօվ:

—«Гражданинъ» լրագիրը հաղորդում է, որ ֆինանսների մինիստրութեան քննութեան է ներկայացրած մի նախագիծ, որը վերաբերում է բանուորներին դժբաղդ դէպքերից ազատ պահելու պարտաւորեցուցիչ փոխադարձ ապահովութեան:

ԼՕՆԴՕՆ, 4 յուլիսի: Լօրդերի ժողովը երրորդ ընթերցանութեամբ ընդունեց Հելգօլանդը Գերմանիային զիջանելու բիլլը:

ՄԱԴՐԻԴ, 4 յուլիսի: Երէկ Վալենցիա նահանգում խօլէրայով հիւանդանալու 19 դէպք եղաւ, որոնցից 11-ը մահով վերջացան:

ՊԱՐԻԶ, 4 յուլիսի: Ֆրանսիան Զանզիբարի հարցի առիթով պահանջում է, որ Անգլիան պաշտօնապէս և վերջնականապէս ճանաչէ Ֆրանսիայի իրաւունքը՝ հաստատել օտարազգի հիւպատոսներին Մադագասկարի վրա, չարգելէ Նիգէրի վրա Ֆրանսիայի ազատ գործունէութիւնը և ջնջէ 1896 Թւի տունիսեան առևտրական դաշնագիրը:

—

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ԲՈՐՍԱ.

Յուլիսի 3-ին

Լօնդօնի վրա 10 ֆունտ արժէ. . .	85	ր. 60	կ.
Բերլինի վրա 100 մարկ — . . .	42	» —	»
Փարիզի վրա 100 ֆրանկ — . . .	34	» —	»
Ոսկի — — արժէ . .	6	» 89	»
Մաքսային կուպօններ — . . .	137	» 75	»
Արծաթ — — — . . .	1	» 12	»
Բօրսային դիսկօնտներ — . . .	5	և $6^1/_2$%	»
Պետ. բանկի 5% տոմս 1-ին շրջանի.	100	» 12	»
— — — — 2-րդ —	99	» 87	»
— — — — 3-րդ —	99	» 87	»
— — — — 4-րդ —	99	» 87	»
— — — — 5-րդ —	99	» 87	»
— — — — 6-րդ —	99	» 87	»
6% ոսկեայ րէնտա	148	» 50	»
4% ոսկեայ փոխառութիւն	—	» —	»
Արևելեան 5% փոխառ. 1-ին շրջ.	100	» 75	»
— — — 2-րդ —	100	» 62	»
— — — 3-րդ —	100	» 62	»
Ներքին 5% առաջին փոխառութ.	226	» 50	»
— — երկրորդ —	216	» 50	»
— — երրորդ ազն. կալ. բ.	211	» 50	»
Պետական. երկաթուղային րէնտա .	100	» 37	»
$5^1/_2$% րէնտա	104	» —	»
4% ներքին փոխառութիւն	87	» 12	»
5% գրաւ. թղթ. ազն. կալ. բանկի	90	» 87	»
4% վկայակ. գիւղ. հող. բանկի. .	103	» —	»
$4^1/_2$% գրաւական թղթեր կալուած.			
փոխ. կրեդիտ. ընկեր. մետալ. .	—	» —	»
— — — թղթադ.	98	» 25	»
Պետերբուրգի քաղաքային կրեդիտ.			
ընկերութեան օբլիգացիները. .	96	» —	»
Մօսկվայի քաղաք. օբլիգացիաներ.	94	» 87	»
Օդէսայի — — .	96	» —	»
Թիֆլիսի — — .	89	» —	»
Գրաւ. թղթ. Թիֆլիսի կալ. բանկի.	100	» —	»
— — Քութայիսի — — .	99	» 75	»

Ս. Պետերբուրգի բօրսայի տրամադրութիւնը ամուր է:

Խմբագիր-հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Յ Ա Յ Տ Ա Ր Ա Ր Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն Ն Ե Ր

ԹԻՖԼԻՍԻ ՆԱՀԱՆԳԱՊԵՏԻ ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՏԱՐԻՑ

և Քութայիսեան գաւառներում ֆիլօկսերա է երևացել խաղողի վազերի վրա, որոնք գտնվում են 14 զանազան գիւղերում և Քութայիս քաղաքում: Այնպէս որ այդ հիւանդութիւնը բռն է գրել 80 վերստ տարածութեան վրա Մինգրելիայի սահմանի վրա գտնվող Մատխոնջա գիւղից մինչև Պէրովէսի գիւղը, Չխատուրեան մարգանեցի հանքի մօտ և Թիֆլիսի նահանգի սահմանից 25 վերստ տարածութեան վրա: Վարակված այգիները մեծ մասամբ արդէն չորանում են, և միայն մի քանիսները, որոնք դեռ նորերս ենթարկվեցան ֆիլօկսերայի ազդեցութեանը, պահպանում են առ ժամանակ իրանց սովորական արտաքին տեսքը: Վազերի համար ամենավտանգաւոր հիւանդութեան այդպիսի տարածումը,—որը, չը նայելով ձեռք առած միջոցներին դրա դէմ, դեռ շարունակվում է,—ստիպում է նահանգական վարչութեանը զգուշացնել Թիֆլիսի նահանգի պ.պ. այգետէրերին սպառնացող չարիքի մասին և հրաւիրել նրանց որպէս զի իրանք իրանց կողմից զգուշութեան ամեն միջոցներ ձեռք առնեն, և ամբողջապէս յոյս չը դնեն միայն վարչութեան վրա, որը, առանց բնակիչների մասնակցութեան, անզօր է աջողութեամբ դիմադրել այդ չարիքի տարածման: Այդ տեսակէտից, նախ և առաջ պարտաւորութիւն է դրվում նրանց, ում հարկն է, ձեռք չը բերել վերոյիշեալ նահանգում (որի ամբողջ տարածութիւնը, հաշուելով Սուխումի և Բաթումի շրջաններն էլ, ֆիլօկսէրային տեսակէտից կասկածելի է համարվում) վազեր և վազերին վերաբերեալ զանազան պատկանելիքներ, իսկ վարակված տեղերից ձեռք չը պէտք է բերել ամեն տեսակ բոյսեր, խոտ և յարդ, բացի հացահատիկից և թութունից չորացրած տերևների ձևով: Մի և նոյն ժամանակ չը պէտք է թոյլ տալ, որ Քութայիսի նահանգից տանվեն հող մշակելու զանազան գործիքներ, որպէս են՝ թիեր, քլունգեր և այլն: Թէ այդ վերջին նպատակին հասնելու համար, և թէ վազերը և վերոյիշեալ զանազան առարկաները նահանգը ներս բերելուն առաջն առնելու համար, անհրաժեշտ է առանձին ուշադրութեամբ հսկել Քութայիսի նահանգն եկող այգեպանների և բանւորների վրա, որոնք,—որպէս փաստերը վկայում են,—յաճախ գալիս են հէնց այդպիսի առարկաներով: Ապա թախանձանքով խորհուրդ է տրվում տէրերին, որպէս զի այն այգիների մասին, ուր վերջին 10—15 տարիներում խաղողի վազեր էին բերվում Քութայիսի նահանգից կամ արտասահմանից, նոյնպէս այն կասկածելի այգիների մասին, որոնց մէջ վազերը առանց յայտնի պատճառի չորանում են, առանց յետաձգելու իմաց տան կամ տեղական ոստիկանութեան գլխաւորին, կամ Թիֆլիսի նահանգի պետական կալուածների վարչութեանը, կամ նահանգապետի գիւանատանը կամ անմիջապէս Կովկասեան ֆիլօկսերային մասնաժողովին, որպէս զի միջոցներ ձեռք առնվեն մասնագէտների ձեռքով հետազօտելու այդպիսի վազերը:

Վերջապէս պ.պ. այգետէրերին և ուրիշ անձանց նորից յայտարարվում է, որ այսպիսի առաջնակարգ նշանակութիւն ունեցող գործում եթէ իշխանութեանը միահամուռ և ջերմ գործակցութիւն չը ցոյց տան իրանք այգետէրերը, ֆիլօկսերային հիւանդութիւնը շուտով բռն կը դնի նահանգի այս կամ այն տեղում և դրա տարածման հեշտութեան պատճառով, ոչ միայն կը ոչնչացնի բազմաթիւ մասնաւոր տնտեսութիւններ, այլ և ժողովրդական թշուառութեան չափեր կընդունի, որը կորստաբեր վտանգ է պարունակում այն պատճառով, որ դրա կորստաբեր հետևանքները մանաւանդ շատ զգալի կը լինեն երկար տարիների ընթացքում:

BATEAUX A VAPEUR FRANCAIS N. PAQUET ET COM.

ՖՐԱՆՍԻԱԿԱՆ ՆԱՒԱԳՆԱՑՈՒԹԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ,

Ն. ՊԱԿԷ ԵՒ ԸՆԿ.

Շոգենաւերի կանոնաւոր և ուղղակի երթևեկութիւն ՄԱՐՍԷԼԻՑ դէպի ԲԱԹՈՒՄ, չորեքշաբթի օրերը, երկուշաբաթը մի անգամ, հինգշաբթի 4/16 ապրիլից սկսած

ԵՒ ՓՈԽԱԴԱՐՁ

Բաթումից Մարսէլ, մտնելով Տրապիզօն, Սամսօն, և Կ. Պօլիս, հինգշաբթի օրերը, երկուշաբաթը մի անգամ, հինգշաբթի 26 ապրիլից (մայիսի 8-ից) սկսած:

ԲԱԹՈՒՄԻՑ ՇՈԳԵՆԱՒԵՐԸ ԴՈՒՐՍ ԵՆ ԳԱԼԻՍ

Հինգշաբթի, 21 յունիսի (3 յուլիսի), շոգենաւ ՄԻՆԳՐԷԼԻԱ, նաւապետ ԺԻԲՈՒԷՆ.

— 5/17 յուլիսի	—	ԱՆԱՏՕԼԻԱ	—	ԳԱՐՐԻԳ
— 19/31 յուլիսի	—	ԽՍԻՐԿԱՍԻ	—	ԲՕՇԷԼ
— 2/14 օգոստոսի	—	ՄԻՆԳՐԷԼԻԱ	—	ԺԻԲՈՒԷՆ

Տեղեկութիւնների համար ճանապարհորդների և բեռների մասին թող բարեհաճեն դիմել ընկերութեան ագէնտներին. ԲԱԹՈՒՄՈՒՄ պ. Գարանիօնին, Նաբերէժնայա, իսկ ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ պ. Վիկտոր դ'ԱՐՆՕԻՆ, նախկին Արծրունու գալերէայում, № 114.

9—10 (հ. և ե.)

Լոյս տեսաւ մամուլի տակից

ՆԻՒԹԵՐ ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

Ա.

ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆՈՒ ԵՒ ՆՐԱ ՔՍԱՆ ՀԻՆԳ ՏԱՐՎԱՑ

ԳՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԵԱՆ ԱՌԻԹՈՎ

(1865—1890)

Աշխատասիրեց Ա. ԵՐԻՑԵԱՆՑ

Ծախվում է բոլոր գրավաճառանոցներում: Գինը 50 կոպէկ է: 9—10

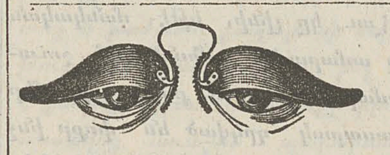

Մ. Գ. ՑԷՑԼԻՆԻ

ԺԱՄԱՑՈՅՑՆԵՐԻ ՄԱԳԱԶԻՆԻ

ՕՊՏԻԱԿԱՆ ԲԱԺԱՆՄՈՒՆՔԸ

Պալատի այգու դիմաց, անկիւնի մագազինում, ստացված է մեծ ընտրութիւն՝ ոսկեայ, նոր ոսկեայ, նիկելեայ, պօղպատեայ և կրիայի ոսկորից ԱԿՆՈՑՆԵՐ, ՊԷՆՍՆԷՆԵՐ և ԼՕՐՆԷՏՆԵՐ: Թատրօնական և դաշտային ԲԻՆՕԿԼՆԵՐ, ՋԵՐՄԱՉԱՓԵՐ, թէ սենեակների, թէ դուրսը կախելու և թէ վաննաների համար: Վերաստուգված և վկայական ունեցող ՄԱԿՍԻՄԱԼ ջերմաչափեր: Լօրնէտի և պէնսնէի համար ոսկեայ, արծաթեայ, նոր-ոսկեայ շղթաներ, նմանապէս մետաքսեայ և մետալական թելեր:

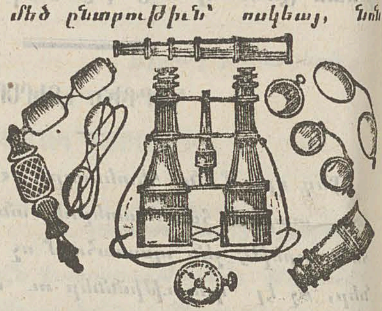

Ակնոցներ և պէսնէներ տրվում են նմանապէս բժշկների պատուէրով:

Մագազինում յանձն են առնում նմանապէս փչացած իրերի նորոգելը և ապակիների դնելը:

ԳՆԵՐԸ ամենաչափաւոր են:

24—50 (հ)

Լոյս տեսաւ մամուլի տակից

ՄՏՔԻ ՄՇԱԿԸ

ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆՈՒ

գրական գործունէութեան քսան և հինգ ամեակի առիթով:

Աշխատասիրութիւն Խ. ՄԱԼՈՒՄԵԱՆԻ

Բովանդակութիւն

I. Ներածութիւն. II. Կենսագրական տեղեկութիւններ. III. Գրիգոր Արծրունու գրական գործունէութեան սկզբնաւորութիւնը. IV. Հայոց մամուլի անցեալի մասին. V. «Մշակի» ընկըլնաւորութեան հանգամանքները: VI. Նոր մեթօդ, նոր ուղղութիւն. VII. Ընդհանուր հայեացք Գրիգոր Արծրունու գործունէութեան վրա. VIII. Մի քանի գծեր Գրիգոր Արծրունու կեանքից. IX. Առաջադիմական շարժումներ:

Գինն է 50 կոպէկ:

Օտարաքաղաքացիք ճանապարհածախսի համար պէտք է վճարեն 10 կոպէկ:

Պէտք է դիմել հետևեալ հասցէով Тифлисъ, Х. Малумьянъ.

9—10

ՊՐՕՎԻԶՕՐ Ա. ՇՏԷԽԷՐԻ ՄԻՋՈՑՆԵՐԸ

ԱՏԱՄՆԵՐԻ ՑԱՒԻ ԵՒ ՓՉԱՆԱԼՈՒ ԴԷՄ

ՊՕԴՕԼԵԱՆ ԱՏԱՄՆԱԴԵՂ ԿԱԹԻԼՆԵՐ 50 ԿՕՊ.

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ ԿՕԿԱՑԻՆԵԱՆ ԱՏԱՄՆԱՅԻՆ ԷԼԻԿՍԻՐ 80 ԿՕՊ.

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ ԱՏԱՄՆԱՅԻՆ ՓՈՇԻ 30 ԿՕՊ.

ԳԼԽԱՒՈՐ ՊԱՀԵՍՏ.

ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ՝ դեղագործական ապրանքների կովկասեան ընկերութեան մէջ և պ. պ. Շահպարոնեանցի, Մակկէրի, Սէնչիկօվսկու և Ազմուրօվի դեղատներում:

Зубныя капли: кор. 50 к.
Зубной порошокъ: кор. 30 к.
Зубной эликсиръ: фл. 80 к.
А. ШТЕХЕРЪ

19—52 (հ.)

Дозволено цензурою, Тифлисъ 4 Іюля 1890 г. Типографія Канцеляріи Главнонач. Гражд. час. на Кавк., Лорисъ-Меликовск. ул. д. каз.